

Як пояснити Маску правила гри

Шведські профспілки почали страйк, щоб змусити Tesla укласти колективний договір. Їх успіх може допомогти працівникам усього світу.

Трохи більше трьох місяців тому, 27 жовтня минулого року, виробник електромобілів Tesla вперше за свою історію мав справу зі страйком. Шведська профспілка IF Metall оголосила страйк через те, що Tesla п'ять років відмовлялась укласти колективний договір для своїх працівників у ремонтних майстернях по всій країні (Tesla не має в Швеції заводів, тільки інфраструктуру з обслуговування, ремонту та зарядки автомобілів).

Не дивно, що шведський профспілковий рух першим узявся за фірму, яка рішуче проти профспілок. Швеція – одна з найбільш «спілкових» країн світу: близько 70 відсотків робітників є членами профспілок. Відповідно, переважна більшість шведів підтримують страйк і кажуть, що цим скандалом Tesla зіпсувала собі репутацію.

Обсяг влади

Крім того, в Швеції профспілки мають владу, яка в багатьох інших країнах їм недоступна. Наприклад, вони можуть страйкувати проти компаній, які не мають колективних договорів, щоб змусити їх підписати (власне, як у випадку з Tesla).

Ба більше, вони мають право оголошувати страйки співчуття (їх іноді ще називають страйками солідарності або вторинними страйками). Це колективні дії для підтримки якоїсь сторони первинного спору. Наприклад, профспілка може підтримати себе або іншу профспілку, що фігурує в спорі. В справі Tesla було використано обидва ці типи.

До першого типу вдалась IF Metall. Спочатку – поширивши свій страйк на ремонтні майстерні, що належать іншим компаніям, які обслуговують автомобілі Tesla. Потім – оголосивши блокаду компанії Hydro Extrusion, яка виробляє компонент, необхідний для виробництва Tesla Model Y в Німеччині. В такий спосіб профспілка

сподівається зірвати виробництво нових автомобілів.

Щоб обійти блокаду докерів, Tesla почала переміщувати кораблі в інші північноєвропейські порти. Так спір набув уже міжнародного характеру.

Але переважну більшість страйків солідарності проти Tesla оголосили дев'ять інших шведських профспілок. Ці колективні дії, строго кажучи, не є забастовками як такими, оскільки працівники не цілковито припинили роботу. Вони просто утримуються від виконання завдань, пов'язаних з Tesla.

Наприклад, профспілка електриків відмовляється виконувати електричні роботи, такі як обслуговування або ремонт, на зарядних станціях і в ремонтних майстернях Tesla; профспілка експлуатаційників будівель припинила обслуговування магазинів і офісів Tesla; профспілка поштових працівників блокує доставку (зокрема, номерних знаків для нових автомобілів) на всі об'єкти Tesla; а транспортна профспілка заблокувала утилізацію промислових відходів у ремонтних майстернях, а також блокує розвантаження автомобілів Tesla, доставлених у приблизно 50 портів Швеції, фактично припинивши поставки автомобілів Tesla до Швеції.

Щоб обійти блокаду докерів, Tesla почала переміщувати кораблі в інші північноєвропейські порти. Так спір набув уже міжнародного характеру, оскільки спілки Данії, Норвегії та Фінляндії вирішили підтримати IF Metall заходами солідарності, заблокувавши всі розвантаження автомобілів Tesla в портах. Tesla, своєю чергою, відреагувала на блокаду портів, перейшовши на наземне транспортування безпосередньо зі свого заводу в Німеччині (єдиного заводу Tesla в Європі і другого за величиною за межами США). Що, звичайно, більш обтяжливо і, вочевидь, більш дорого, ніж морські перевезення.

Чому це важливо

Страйк Tesla є винятковим як за масштабами, так і за тривалістю (це найдовший трудовий спір у Швеції за останні 30 років). Варто зазначити, що в Швеції, яка має один з найбільш мирних ринків праці в Європі, страйки взагалі є дуже рідкісним явищем.

Проте саме цей конфлікт є принципово важливим для шведських профспілок, які вважають його необхідним заходом для захисту прийнятої в країні моделі ринку праці. Один з інституційних стовпів цієї моделі – галузеві колективні договори, які охоплюють 90

відсотків усіх працівників. Участь у колективних переговорах частково підтримується жорсткою нормою, яка зобов'язує роботодавців підписувати такі угоди.

Як профспілки, так і роботодавці переважно вважають скорочення витрат на оплату праці шляхом відмови від укладання колективних договорів недобросовісною конкуренцією. Профспілки також вбачають у ньому потенційний ризик зниження заробітної плати та погіршення умов праці: якщо великій компанії, такій як Tesla, буде дозволено відмовитись від цієї моделі, інші можуть почати наслідувати її. Такий ефект доміно буде згубним не лише для працівників Tesla, але й для працівників інших компаній, і врешті-решт може підірвати саму шведську модель. Альтернативою високому рівню охоплення колективними договорами стане запровадження більшої кількості законодавчих норм щодо заробітної плати й умов праці на національному рівні та на рівні ЄС, а саме такого розвитку подій профспілки й роботодавці хочуть уникнути.

Тиск на Tesla чинять не тільки шведські профспілки

Ще одна причина принципової важливості цього конфлікту для профспілок – це те, що компанія Tesla уособлює швидко зростаючий ринок електромобілів. Забезпечення колективними договорами робочих місць, створених під час промислового переходу – один з найнадійніших способів гарантувати, що «зелені» робочі місця також будуть з хорошими умовами, що життєво важливо для профспілок.

Втім, конфлікт має символічне значення і для Tesla. Не через вартість контракту зі шведськими профспілками, ні. Вона буде мізерна, адже йдеться лише про 130 з майже 130 тис. працівників Tesla в усьому світі. Але поступка профспілці в Швеції може надихнути на посилення вимог профспілки країн, де працює більше співробітників Tesla, наприклад, у США та Німеччині.

Власне, тиск на Tesla чинять не тільки шведські профспілки. В США спілка United American Autoworkers прагне реорганізувати хоча б один з величезних американських заводів Tesla. А за тиждень до шведського страйку новообрана президентка потужної німецької промислової профспілки IG Metall Крістіана Беннер зробила різку заяву на адресу Ілона Маска. «Вам слід бути обережним. Тут інші правила гри», – сказала вона, маючи на увазі спроби Tesla перешкодити створенню профспілки на заводі в Грюнхайде (земля

Бранденбург, Німеччина), де працює майже 12 тис. людей.

За даними IG Metall, запит на членство в профспілці на заводі зростає «швидше, ніж очікувалося». Чисельність членів критично важлива для перемоги на майбутніх виборах до виробничої ради заводу, а також для того, щоб примусити Tesla до переговорів з профспілкою або, врешті-решт, для оголошення страйку.

Риторична підтримка шведського страйку з боку IG Metall – це добре й необхідно. Але, на жаль, цього недостатньо.

Поки що, однак, жодна німецька профспілка не приєдналася до скандинавських колег і не почала акцій солідарності з IF Metall. Такі заходи могли б полягати, наприклад, у блокуванні вантажних перевезень нових автомобілів Tesla з Німеччини до Швеції або в зупинці заводського виробництва транспортних засобів для шведського ринку. Вони стали б важливою протипожею міжнародній мобільності капіталу й надали б неоціненну підтримку профспілковому руху в Північній Європі. Також це підвищило б шанси IG Metall на укладення колективного договору для працівників Tesla в Німеччині.

Питання в тому, чи дозволяє такі страйки солідарності німецьке трудове законодавство. Право на акції солідарності в Німеччині було підтверджено 2007 року рішенням Федерального трудового суду, але жодна справа, подібна до шведського спору Tesla, ще не розглядалася в судовому порядку.

Тож IG Metall та інші німецькі профспілки мають терміново провести детальний юридичний аналіз можливості оголошення страйків солідарності на підтримку боротьби IF Metall за укладення колективного договору для працівників Tesla. Якщо аналіз виявить невизначеність правового статусу таких страйків солідарності, гарним рішенням може бути створення прецеденту, потенційно надзвичайно важливого, Федеральним судом з трудових справ.

Риторична підтримка шведського страйку з боку IG Metall – це добре й необхідно. Але, на жаль, цього недостатньо. Принаймні, коли маєш справу з Ілоном Маском.

Переклад з англійської Дар'ї Прусенко

Герман Бендер

Герман Бендер (German Bender) – головний аналітик прогресивного шведського аналітичного центру Arena Idé і колишній запрошений науковий співробітник Гарвардської школи права.

